

**МАЛИНОВСЬКА О.А. УКРАЇНА, ЄВРОПА, МІГРАЦІЯ: МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ
УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ ЄС. - К.: БЛАНК-ПРЕС, 2004.-171 С.**

Розширення Європейського Союзу 2004 року, коли західний кордон України став східним кордоном ЄС, вплинуло на політичну, економічну, соціальну і культурну сфери взаємин нашої держави із сусідами. Не зважаючи на офіційно проголошений курс України на європейську і євроатлантичну інтеграцію, в країні гостро відчувається брак досліджень українських авторів щодо історії і сучасності Європейського Союзу і взаємин України з ЄС. Праця О. Малиновської „Україна, Європа, міграція: міграції населення України в умовах розширення ЄС” вдало заповнила нішу у сфері о міграційної політики в сучасній Європі та Україні. Не забуваймо, що вільна міграція людей (нарівні з пересуванням товарів, послуг і капіталів) є однією з фундаментальних свобод єдиного ринку.

Автор чітко вибудувала структуру роботи. У першому розділі виклала сучасний стан міграції і міграційної політики в ЄС, що є здебільшого новою інформацією для українського читача. Міграційна ситуація і політика Європейського Союзу показана як динамічна і відкрита до змін. Одним із чинників, що мали вплив на модернізацію поглядів на міграцію, показаний процес розширення ЄС 2004 року. Передаючи динаміку міграційних процесів у країнах Європи, демонструється потреба Західно- і Центральноєвропейських держав у кваліфікованій і некваліфікованій робочій силі з України. Цим автор логічно підводить читача до сприйняття другого розділу, де викладений аналіз ситуації з позицій інтересів української держави та її громадян. Беззаперечною перевагою праці є викладення методології дослідження міграційної політики і її сприйняття населенням західних областей України (тих, що найбільше відчули наслідки сусідства з Європейським Союзом). Читач має змогу отримати не лише авторські висновки й обґрунтування результатів, але й оцінити валідність методів вивчення проблеми.

О.Малиновська провела комплексний аналіз взаємовпливів соціально-економічної ситуації, зовнішньої політики країн і культурної взаємодії населення. Взаємопов'язаність цих факторів продемонстрована як на рівні держави, так і на рівні регіону та окремих родин, що включені до системи сталих міжнародних контактів.

Автор подає порівняльний аналіз стану й інтенсивності прикордонних контактів до введення візового режиму з новими членами ЄС і після запровадження віз. Доводиться думка, що, незважаючи на заходи для пом'якшення візового режиму, звужено можливості переміщень населення України за кордон. Оцінюючи перспективи взаємодії України з Європейським Союзом, О.Малиновська вказує на відкриті можливості співпраці, але наголошує на залежності від таких чинників, як політична воля лідерів країн ЄС і керівництва української держави. Цінність даної праці підвищується завдяки розробці рекомендацій відносно заходів, „які б дозволили послабити негативний вплив візових обмежень на міграційні переміщення населення України” [С.155]. Дані рекомендації не носять жодного екстраординарного характеру, проте формують певний оптимальний набір точок докладання зусиль українських владних структур з метою інтенсифікації міжнародних контактів на західному кордоні нашої держави. Дослідження О.Малиновської стане у нагоді широкому колу науковців у сфері історії, політології, соціології, економіки, державного управління та інших, а також корисним для ознайомлення державними службовцями, що працюють на регіональному і загальнодержавному рівнях.

Ю.І. Поп

**РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ: В 27 ТОМАХ. ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ / РЕДАКЦІЯ
ТОМУ: І.С. ГАМРЕЦЬКИЙ (ГОЛОВА), В.П. ЛАЦИБА, С.С. НЕШИК ТА ІН. – УПОРЯДНИКИ:
В.П. ЛАЦИБА (КЕРІВНИК), В.І. БЛОКОНЬ, К.Д. БУХІН, В.Ю. ВАСИЛЬЄВ, К.В. ЗАВАЛЬНЮК,
С.Л. КАЛИТКО, П.М. КРАВЧЕНКО, І.Г. ПАЛАМАР, Р.Ю. ПОДКУР, О.К. СТРУКЕВИЧ – КН. 1.
– ВІННИЦЯ: ДП ДКФ, 2006. – 908С.**

Рецензоване видання присвячено політичним репресіям 20-80-х рр. ХХ ст., проблемі, яка завжди була вкрай заідеологізована. І сьогодні в українському суспільстві немає консенсусу з цього питання, для одних ця тема є доказом злочинності комуністичного режиму, а для інших – спробою «очорнити славний історичний шлях».

Щодо Вінниччини, то питання масових політичних репресій є однією з найскладніших і водночас найбільш актуальних тем сучасної краєзнавчої тематики. І хоча за минулі роки з'явилося чимало праць науковців та краєзнавців, і досі залишається багато «білих плям», що, не в останню чергу, зумовлене напіввідкритістю джерельної бази.

Рецензоване нами видання дає можливість проаналізувати й осмислити причини, форми і механізми здійснення політичних репресій у Вінницькій області в 20-80-х рр., що було одним із центральних завдань авторського колективу.

Науковий інтерес викликає той факт, що автори не тільки здійснили публікацію нових архівних документів, більшість яких виявлено в Державному архіві Вінницької області, а й здійснили глибоку аналітичну роботу, а це дало їм можливість висловити думки щодо проблем репресивно-каральної політики комуністичного режиму на території області. Цим автори вийшли далеко за рамки власне збірника документів, виконавши оригінальне авторське дослідження.

У вступній статті подано ґрунтовний аналіз причин репресій в Україні, крім конкретного фактичного матеріалу висвітлено специфіку репресивної політики сталінського режиму на Поділлі, вказано на політичні, економічні, соціальні і національні чинники, що її спричинили.

Дослідження джерел дозволяє визначити окремі періоди у здійсненні репресивної політики на Вінниччині. Перший із них, який почався ще 23 січня 1918 р. розгромом Вінницької міської думи, характеризувався утвердженням на Поділлі силами російської Червоної армії радянської влади та запровадженням економічної системи, відомої як «політика воєнного комунізму».

Другий період у часи керівництва більшовицькою партією умовно можна назвати непівським, хоча він об'єктивно включає в себе діяльність репресивної машини під час колективізації села. У статті, спираючись на документи, зроблено висновок, що неп не був стратегічним курсом на встановлення громадянського миру в суспільстві, як і відносна відмова від воєнно-комуністичних методів діяльності більшовиків. Підтвердженням цього була політична практика, в якій насильство і репресії були первинними в боротьбі з антиколективізаційними виступами в країні, зокрема й на Поділлі. Як і для першого періоду, тут були характерними масові розстріли тисяч ні в чому не винних людей, здійснення судових функцій, терор, надзвичайні трійки тощо. Це все відбувалось як у Вінниці, так і в районах. Жорстоко придушуючи виступи, ГПУ УРСР провело першу заплановану депортацію селянства у віддалені райони країни.

Документи і матеріали, вміщені в книзі, підтверджують гостроту кризи у відносинах влади й суспільства, свідчать про спроби «вчистити, виселити всі класово ворожі елементи» з прикордонної області. Жорстокі судові репресії застосовувалися й до членів міфічних контрреволюційних організацій, за розкрадання зерна людьми, що прагнули таким чином врятуватися від голодної смерті – так звані «колоскові справи».

Документи дозволяють читачеві «побачити» внутрішні механізми проведення репресій, депортацій, діяльність партійно-радянських структур органів НКВД. Передусім документи переконливо свідчать, що масові репресії завжди ініціювалися центром. Республіканські та місцеві органи влади лише виконували його постанови, і про це свідчать зізнання самих катів, арештованих в ході репресій. До категорії депортованих потрапляли всі «політично неблагонадійні» з погляду місцевої влади, готувався «резерв» громадян, що підлягали депортації, серед яких переважали етнічні поляки та німці. В 1937-1938 рр. ще до початку арештів, обласні управління НКВД отримували так звані ліміти, що визначалися загальною кількістю осіб, які підлягали арешту чи розстрілу.

Навесні 1938 р. головний удар у ході здійснення масової репресивної операції у Вінницькій області був нанесений щодо так званих «українських націоналістів», «російського монархічного підпілля» та «церковно-сектантської революції». Так, всього було репресовано по цих «лініях» 3 448 осіб, що перевищувало ліміт на 48 осіб.

У другій половині 40-х та в першій половині 50-х рр. важливим завданням властей була боротьба з українським буржуазним націоналізмом (оунівським підпіллям) та вільнодумством у навчальних закладах, а також з сіонізмом, про що свідчать опубліковані документи. Це ж стосується боротьби із релігією і переслідування священнослужителів та віруючих різних конфесій, особливо релігійних сект і католиків.

Як свідчать документи, хрущовська «відлига» та реабілітаційний процес другої половини 50-х – середини 60-х рр. принципово не відрізнялися від попереднього сталінського періоду щодо контролю за друкованими виданнями, практикувалося «профілакування» як «гуманний» метод боротьби з інакомисленням.

Органічно доповнюють документальну картину терору та переслідувань спогади громадян-жертв та свідків тих трагічних подій, біографічні нариси про репресованих громадян Вінниччини.

Документальні матеріали, спогади та біографічні нариси дозволяють стверджувати, що політичний терор, який здійснювала радянська влада, був спрямований проти громадян різних

національностей, різних релігійних конфесій, які займали різноманітні посади та були вихідцями із різних соціальних прошарків.

Матеріали рецензованої книги відкривають маловідомі трагічні сторінки історії Східного Поділля в період радянської влади. Вони всебічно розкривають суть політики геноциду влади проти власного народу, є джерелом для вивчення репресивно-каральної політики комуністичного режиму на території області. Рецензована книга слугуватиме всебічному, правдивому висвітленню історії нашого народу в ХХ столітті, одночасно стане застереженням проти використання злочинних методів політичного керівництва державою.

Ю.І. Поп

ЯН МЛИНАРІК. ДОЛЯ БАНДЕРІВЦІВ І ТРАГЕДІЯ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ. – ПРАГА, 2005. – 95С.

JÁN MLYNÁRIK. OSUD BANDEROVCŮ A TRAGÉDIE ŘECKOKATOLICKÉ CÍRKVE. – PRAHA: NAKLADATELTVÍ LIBRI, 2005.- 95S.

Рецензована книга вийшла в пражському видавництві Лібри, вона присвячена актуальному і болючому питанню українського національно-визвольного руху, сфальсифікованому радянською історіографією і про яке, якщо і писали то тільки в негативному плані історики-марксистичесі ЧССР. І сьогодні серед істориків і політиків ЧС час від часу розгортаються гострі дискусії на тему: хто такі бандерівці – борці за свободу України чи прислужники німецьких фашистів.

Автор описує останній етап української повстанської армії УПА на Заході – залишки армії УПА, рятуючись від переслідування в Польщі, прагнули прорватися через Словаччину і Чеські землі на Захід – у Баварію і Австрію, тобто до американських зон окупації.

Своє дослідження Ян Млинарік ділить на дві частини. В першій частині він робить короткий екскурс в історію формування національно-визвольних сил України, простежує стратегію і тактику в національно-визвольних змаганнях на різних етапах історії Радянської імперії, образ бандерівців у дослідженнях істориків-марксистів і у свідомості простих громадян. Автор відкидає псевдонаукові дослідження цих істориків і стверджує, що українська національна ідея, яка була й ідеєю бандерівців, сягає своїми коренями в глибоку давнину – в часи Київської Русі, козацької держави Б. Хмельницького, в історичні концепції українських патріотів XVIII-XIX ст. та в роки української національної революції 1917-1920 рр. Після поразки національно-визвольних змагань починається період формування українських націоналістичних організацій за кордоном перш за все це – ОУН та її військове крило, яке стало основою Української повстанської армії у роки Другої світової війни та після її закінчення. Протистояння Москви і Берліна поставило Україну між двома жорнами, й у цьому автор бачить корені трагедії українського народу.

Прослідковуючи історію появи бандерівців на Словаччині, Ян Млинарік констатує, що спочатку це сталося наприкінці літа 1945 р., вони провели консолідацію і організацію своїх сил і повернулися до Польщі. Вдруге бандерівці з'явилися на території Словаччини в кінці 1946 і 1947 рр. під час здійснення керівництвом Польщі операції «Вісла». Проти декількох сотень залишків ОУН-УПА було кинуте значні частини чехословацької армії, поліції і жандармерії. Своєрідним «героєм» цих подій був Густав Гусак. З великими труднощами, при негласній допомозі місцевого населення значна частина бандерівців прорвалася на Захід. Автор справедливо констатує, що процеси, які відбувалися в ці роки, – складова частина внутрішньополітичної боротьби в ЧСР і наступу комуністів.

Влада шукала винних у практичному провалі операції. 15 000 солдат, поліцейських і партизанів – проти декількох сотень бандерівців, які проривалися на Захід. І зробили винною греко-католицьку церкву, адже бандерівці були українці греко-католицької віри. Зв'язок бандерівців з греко-католицькою церквою й її священиками був настільки тісний, що влада, не зумівши перешкодити переходу бандерівців на Захід, весь гнів спрямувала, особливо після лютого 1948 року, коли владу захопили комуністи, саме проти греко-католицької церкви і її священиків.

В хід пішли всі засоби: залякування, арешти, судові процеси, фальсифікація історичного образу церкви і т.д. Все це, на думку автора, повинно було підготувати суспільство до ліквідації греко-католицької церкви і переведення її прочан у православну віру, що мало означати в кінцевому рахунку русифікацію церкви і загальну духовну радянізацію. Якщо вже не могли бути ліквідовані бандерівці й їх перехід закінчився в Австрії і Баварії, у проваллі урядової акції була звинувачена греко-католицька церква та її священики. Трагедія бандерівців з карпатських лісів під час Другої світової війни та після